herpy

WARANY

Waran szary

Varanus griseus

Varanus griseus to smukły, szarobrązowy waran pustynny, występujący od Afryki Północnej przez Bliski Wschód po Pakistan i północno-zachodnie Indie. Osiąga około 1 m długości i ma wąskie, ciemne pasy na grzbiecie i ogonie. Kopie nory, dużo się wygrzewa i żywi się małymi ssakami, jajami, gadami i owadami. Wiedza o jego utrzymaniu jest skąpa, a gatunek rzadko dobrze radzi sobie w niewoli.

Rodzina: Varanidae Nazwa angielska: Desert Monitor

NAJWAŻNIEJSZE FAKTY

ZWIERZĘ

Wielkość dorosłego osobnika	**90-180 cm** długość całkowita z ogonem
Długość życia	**8-17 lat**
Aktywność	**Za dnia**
Tryb życia	**Naziemny i kopiący nory**
Środowisko	**Pustynia i półpustynia**
Trudność	**Ekspert**

HODOWLA

Min. terrarium	**300 × 120 × 120 cm** D × S × W dla 1 dorosłego osobnika
Temperatura w dzień	**25-35 °C**
Miejsce wygrzewania	**50-58 °C**
Temperatura w nocy	**20-24 °C**
Wilgotność	**30-60%**
Woda	**Miska z wodą**
UVB	**Niezbędne** Strefa Fergusona 3
Zimowanie	**12-18 °C** 13-22 tygodni
Pokarm	**Owady i kręgowce**
Utrzymanie	**Pojedynczo**

ROZMNAŻANIE

Rozmnażanie	**Jajorodny**
Wielkość zniesienia	**7-20 jaj**
Inkubacja	**120 dni** przy 29-31 °C

OCHRONA I FORMALNOŚCI

CITES	**Załącznik I**
Załącznik unijny	**Załącznik A**
IUCN	**Najmniejszej troski (LC)**

O gatunku

Varanus griseus to smukły, krótkonogi waran pustynny o długiej szyi i ogonie okrągłym w przekroju. Nozdrza mają postać skośnych szczelin, położonych bliżej oka niż czubka pyska. Ubarwienie waha się od jasnobrązowego i żółtego po szare, z wąskimi, ciemnymi poprzecznymi pasami na grzbiecie i ogonie oraz często żółtymi plamkami na grzbiecie. Na terenach z bujną roślinnością zwierzęta mogą być pomarańczowe. Młode są intensywnie pomarańczowe z wyraźnymi pasami, które z wiekiem mogą blednąć. Zwierzęta mierzą średnio około 1 m i mogą osiągać prawie 2 m, zależnie od pokarmu, pory roku i siedliska. Samce są większe i masywniejsze od samic.

Gatunek opisano w 1803 roku i wyróżniano w nim trzy podgatunki. W 2023 roku zaproponowano podniesienie wszystkich trzech do rangi odrębnych gatunków. Od tego czasu populacje z Azji Środkowej uznaje się za osobny gatunek, *Varanus caspius*, natomiast forma z Pakistanu i północno-zachodnich Indii nadal traktowana jest jako podgatunek, *V. g. koniecznyi*.

Zwierzęta w handlu mogą więc występować pod różnymi nazwami. Na wolności rzadko dożywają więcej niż około 8 lat. W niewoli często żyją tylko kilka lat, ale pojedyncze osobniki przekraczają 17 lat, gdy ich wymagania są spełnione.

To wymagający waran, który nigdy się nie oswaja i powinien być trzymany wyłącznie przez doświadczonych hodowców. Dorosłe zwierzę potrzebuje terrarium o długości co najmniej 3 m, corocznego zimowania i urozmaiconej diety z całych ofiar.

Występowanie i środowisko

Varanus griseus ma bardzo rozległy zasięg na pustyniach i półpustyniach od Afryki Północnej przez Bliski Wschód po Pakistan i północno-zachodnie Indie. Występuje od Maroka, Sahary Zachodniej i Mauretanii na wschód przez Algierię, Tunezję, Libię, Egipt i Sudan, a na południe w północnym Mali, Nigrze, zachodnim Czadzie i północnej Nigerii. Na Bliskim Wschodzie żyje w Izraelu, Palestynie, Syrii, Jordanii, Libanie, Iraku, Arabii Saudyjskiej, Zjednoczonych Emiratach Arabskich, Katarze, Omanie, Kuwejcie i południowo-wschodniej Turcji, a dalej w Iranie. Forma z Pakistanu i północno-zachodnich Indii (*V. g. koniecznyi*) jest najmniejsza. Populacje od Morza Kaspijskiego przez Turkmenistan, Uzbekistan i Kazachstan po Afganistan uznaje się obecnie za *Varanus caspius*, a granica między tymi dwoma gatunkami w Iranie i Afganistanie nie została wyjaśniona.

> **Naturalny zasięg:** Maroko, Sahara Zachodnia, Mauretania, Algieria, Tunezja, Libia, Egipt, Niger, Czad, Nigeria, Mali, Sudan, Izrael, Terytoria Palestyńskie, Syria, Jordania, Liban, Irak, Arabia Saudyjska, Zjednoczone Emiraty Arabskie, Katar, Oman, Kuwejt, Turcja, Iran, Pakistan i Indie.

ŚRODOWISKO

Gatunek żyje na pustyniach i suchych terenach o podłożu piaszczystym lub gliniastym, często na gołej ziemi, a niekiedy na obszarach zalesionych. Jest aktywny w dzień, ale południowy upał spędza w norze, którą wykopuje sam i która może mieć kilka metrów długości. Wychodzi rano, wygrzewa się i poluje na dużych odległościach. Na większości zasięgu zwierzęta zimują od września do kwietnia; w Pakistanie i Indiach w chłodnej porze są jedynie mniej aktywne. Zwierzęta często wygrzewają się na drogach i wiele ginie pod kołami. Przy temperaturze ciała poniżej około 21 °C są ospałe i zamiast uciekać, zaciekle się bronią.

Hodowla

TERRARIUM

Wiedza o utrzymaniu *Varanus griseus* jest skąpa, a gatunek rzadko dobrze radzi sobie w niewoli. Terrarium opiera się więc na ogólnej zasadzie dla naziemnych waranów: co najmniej pięć razy dłuższe, dwa razy szersze i dwa razy wyższe niż długość ciała zwierzęcia od pyska do kloaki. Dorosły osobnik ma długość od pyska do kloaki 55-65 cm i potrzebuje co najmniej 300 × 120 × 120 cm (długość × szerokość × wysokość). Większe jest lepsze, a cały pokój lub wybieg zewnętrzny w ciepłej porze roku to duża zaleta. *Varanus gouldii* i *Varanus acanthurus* to naziemne warany z suchych regionów o podobnych wymaganiach.

Młode mogą zacząć w mniejszym terrarium, ale rosną i w ciągu kilku lat trzeba je przenieść do większego. Gatunek kopie i jest szybki, więc terrarium musi być bezpieczne, z zamykanymi na klucz drzwiami.

Podłoże musi być głębokie, najlepiej 50 cm lub więcej, z niepylącego piasku zmieszanego z ziemią, tak aby zwierzę mogło kopać własne korytarze i chronić się przed ciepłem i zimnem. Żywe rośliny nie przetrwają. Urządź terrarium stabilnymi stosami kamieni, grubymi rurami korkowymi i dużymi kryjówkami po obu stronach. Zamocuj kamienie tak, aby nie zawaliły się na kopiące zwierzę. Skalista ściana tylna z pianki i żywicy epoksydowej, posypana piaskiem, daje powierzchnię do wspinaczki i naturalny wygląd. Wszystkie źródła ciepła muszą być osłonięte, aby zwierzę się nie poparzyło. Musi stać duża, stabilna miska z wodą, bo gatunek potrafi pływać i nurkować.

TEMPERATURA

Varanus griseus pochodzi z pustyń o bardzo gorących latach i zimnych zimach i potrzebuje dużego gradientu temperatur. Na wolności temperatura ciała rzadko przekracza 38,5 °C, nawet podczas wygrzewania. Temperatury w terrarium zapożyczono od *Varanus gouldii*: miejscem do wygrzewania jest płaski kamień o temperaturze powierzchni 50-58 °C, mierzonej termometrem na podczerwień bezpośrednio na kamieniu. Powietrze w dzień ma 25-35 °C od chłodnej do ciepłej strony, a w nocy ogrzewanie się wyłącza, tak by temperatura spadła do 20-24 °C.

Ogrzewaj tylko jedną połowę terrarium, aby zwierzę mogło wchodzić w ciepło i z niego wychodzić. Spot skierowany na płaski kamień jest lepszy niż promiennik ceramiczny: ten nie świeci, więc zwierzę nie wyczuwa, jak bardzo jest gorący. Osłoń wszystkie lampy kratką i steruj nimi termostatem.

Gatunek musi co roku zimować przez 3-5 miesięcy w temperaturze 12-18 °C. Przez kilka tygodni przed zimowaniem stopniowo ograniczaj światło i ciepło, a potem powoli je przywracaj. Zimować powinny tylko zdrowe zwierzęta w dobrej kondycji. Utrzymuj podłoże suche i dbaj, by zawsze była świeża woda.

WILGOTNOŚĆ I WODA

Powietrze w terrarium musi być suche: 30-60 % (wartość zapożyczona od *Varanus gouldii*). Podłoże powinno być suche na wierzchu i lekko wilgotne w głębi, aby wykopane korytarze się trzymały, a zwierzę mogło samo szukać wilgoci podczas linienia. Dorosłe osobniki linieją około trzech razy w roku, a każde linienie może trwać kilka miesięcy. Zawsze musi stać duża, stabilna miska ze świeżą wodą, z której zwierzę może pić i do której może wchodzić. Wymieniaj wodę codziennie. Dobra wentylacja utrzymuje suche powietrze i zapobiega pleśni w podłożu.

OŚWIETLENIE I UVB

Varanus griseus jest aktywny w dzień i dużo się wygrzewa, więc potrzebuje silnego światła i UVB odpowiadającego strefie Fergusona 3. Stosuj świetlówki UVB lub lampy rtęciowe nad miejscem do wygrzewania, tak aby zwierzę mogło podejść blisko nich bez szyby pomiędzy. Indeks UV dla tego gatunku nie jest udokumentowany. Wymieniaj źródła UVB zgodnie z zaleceniami producenta, bo emisja UV słabnie na długo przed przepaleniem się lampy. Żadne sztuczne światło nie zastąpi słońca, a wybieg zewnętrzny w ciepłej porze roku to duża zaleta.

Czytaj więcej: Światło i UVB

ŻYWIENIE

Na wolności *Varanus griseus* zjada głównie myszy, jaja i ryby, ale też inne małe ssaki (myszoskoczki, młode zające), gady, ptaki, ropuchy, owady, ślimaki, skolopendry, skorpiony i padlinę. Młode żywią się głównie stawonogami.

Dorosłe zwierzęta dostają rozmrożone myszy, pisklęta kurze, przepiórki, jaja i duże owady, takie jak szarańcza i karaczany. Podawaj pokarm długą pęsetą i kładź go na czystej powierzchni, aby zwierzę nie połykało piasku. Młode dostają owady i małe myszy. Częstotliwość karmienia zapożyczono od *Varanus gouldii*: rosnące młode karmi się codziennie, dorosłe co 3-5 dni. Gryzonie są tłuste, a warany karmione głównie gryzoniami szybko tyją, więc przeplataj gryzonie, ptaki, jaja i owady. Podczas zimowania zwierzę nie je. Owady obsypuje się wapniem i witaminami.

ZACHOWANIE I OBCHODZENIE SIĘ ZE ZWIERZĘCIEM

Varanus griseus jest płochliwy i szybki i pozostaje dziki. Nigdy się nie oswaja ani nie przyzwyczaja do brania na ręce, a przestraszone i wychłodzone zwierzę nie ucieka, tylko staje się bardzo agresywne. Ugryzienia, uderzenia ogonem i silne pazury mogą powodować obrażenia. Ugryzienie blisko spokrewnionego *Varanus caspius* wywołuje nudności, wymioty, zawroty głowy, bóle mięśni, przyspieszone tętno i biegunkę, które mogą zacząć się po 20 minutach i ustępują po około dobie. Po ugryzieniu zgłoś się do lekarza.

Otwieraj terrarium tylko wtedy, gdy wokół jest dużo miejsca, i nie bierz zwierzęcia do rąk bez potrzeby. Ucieczka, syczenie i nadęta szyja to oznaki stresu. Jak wszystkie gady, warany mogą przenosić salmonellę. Myj ręce mydłem po każdym kontakcie ze zwierzętami, terrarium i pokarmem.

Zwierzęta trzyma się pojedynczo. Wspólne trzymanie dwóch osobników nie jest udokumentowane dla tego gatunku. Żywe owady i ukryty pokarm utrzymują zwierzę w aktywności.

Czytaj więcej: Kwarantanna i higiena

Rozmnażanie

DOJRZAŁOŚĆ PŁCIOWA I OKREŚLANIE PŁCI

Samce są większe i masywniejsze od samic. Zwierzęta osiągają dojrzałość płciową po co najmniej trzech zimowaniach, a pełne rozmiary (55-65 cm bez ogona) po 3-4 zimowaniach. Płeć można oszacować na podstawie wielkości i budowy ciała, ale najpewniej określi ją weterynarz, np. za pomocą USG lub RTG. Do rozrodu używaj tylko dorosłych zwierząt w dobrej kondycji.

GODY I KOPULACJA

Na wolności zwierzęta wychodzą w kwietniu, a kopulacja odbywa się w maju i czerwcu. Rozmnażanie w terrarium wymaga zimowania w niższej temperaturze i przy krótszym dniu, a następnie stopniowego zwiększania ciepła i światła. Trzymaj samca i samicę osobno i po zimowaniu wpuszczaj samca do samicy pod nadzorem. Rozdziel zwierzęta przy oznakach walki.

SKŁADANIE JAJ I ZNIESIENIA

Samica składa 7-20 jaj w jednym zniesieniu, na wolności od końca czerwca do początku lipca. Liczba zniesień w roku nie jest udokumentowana. Samica musi mieć skrzynkę lęgową z co najmniej 50 cm wilgotnego, zbitego piasku z ziemią, w której może wykopać głębokie gniazdo. Gdy podłoże jest zbyt płytkie, może zatrzymać jaja i umrzeć z powodu zaparcia jaj. Przed złożeniem jaj samica przestaje jeść.

INKUBACJA

Jaja wyjmuje się wkrótce po złożeniu i umieszcza w pojemniku inkubacyjnym z perlitem lub wermikulitem zmieszanym z taką samą wagą wody. Nie obracaj ich: zaznacz ołówkiem górną stronę. W temperaturze 29-31 °C wyklucie następuje po około 120 dniach. Wilgotność w pojemniku powinna wynosić 80-90 %. Nie otwieraj jaj, które się opóźniają, ale nadal wyglądają na żywotne.

Czytaj więcej: Wilgotność, zraszanie i wentylacja

ODCHÓW MŁODYCH

Młode mają przy wykluciu około 25 cm długości, w tym 10 cm bez ogona. Rosną powoli i muszą przejść kilka zimowań, zanim osiągną pełne rozmiary. Młode potrzebują bezpiecznego terrarium z głębokim, suchym podłożem, kryjówkami, miejscem do wygrzewania i UVB i karmi się je owadami i małymi myszami. Trzymaj młode osobno, aby nie robiły sobie krzywdy.

Zdrowie i częste błędy

Varanus griseus rzadko dobrze radzi sobie w niewoli, a większość chorób wynika z błędów w urządzeniu terrarium. Typowe problemy to:

- Dna moczanowa przy zbyt niskiej temperaturze i zbyt małej ilości wody. Utrzymuj ciepłe miejsce do wygrzewania i dbaj o świeżą wodę.
- Problemy z kośćmi przy niedoborze UVB, wapnia i D3.
- Otyłość przy zbyt dużej liczbie gryzoni oraz za małej ilości miejsca i ruchu.
- Rany od ugryzień i pazurów, często po niewłaściwym obchodzeniu się ze zwierzęciem. Dokładnie oczyszczaj rany i zgłoś się do weterynarza, jeśli zwierzę jest zranione.
- Pasożyty jelitowe i krwi, zwłaszcza u osobników odłowionych z natury. Zleć badanie kału, gdy nowe zwierzę trafia do domu, i trzymaj je na kwarantannie przez co najmniej sześć tygodni.
- Zaparcie jaj u samic, które może być śmiertelne. Zgłoś się do weterynarza, jeśli samica jest wzdęta i przez długi czas odmawia pokarmu.
- Oparzenia od nieosłoniętych źródeł ciepła.
- Nieprawidłowe linienie, jeśli podłoże jest suche na całej głębokości.

Zawsze pytaj o pochodzenie zwierzęcia i kupuj najlepiej osobniki z hodowli. Zgłoś się do weterynarza z doświadczeniem w leczeniu gadów, jeśli zwierzę chudnie, nie je albo ma rany, obrzęki lub problemy z oddychaniem.

Czytaj więcej: Ciepło i temperatura Czytaj więcej: Wapń, witaminy i suplementy Czytaj więcej: Zakup zwierząt: odchów, odłów i transport

Zawsze pytaj kogoś, kto się zna

Ten poradnik to dobry punkt wyjścia, ale nie zastąpi doświadczenia. Zwierzęta są różne, a wielu najważniejszych rzeczy można się nauczyć tylko od ludzi, którzy od lat hodują dany gatunek. Porozmawiaj z hodowcą, doświadczonym terrarystą lub weterynarzem, który zna gady i płazy, zanim kupisz zwierzę - i ponownie, gdy coś wygląda niepokojąco.